

Електронний журнал «Державне управління: удосконалення та розвиток» включено до переліку наукових фахових видань України з державного управління (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 1643 від 28.12.2019).

Спеціальність – 281.

Державне управління: удосконалення та розвиток. 2025. № 4.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2156.2025.4.2>

УДК 35.07:32.019.5:061.2

I. М. Грищенко,

д. держ. упр, доцент, професор кафедри публічного управління та адміністрування, Державний університет «Київський авіаційний інститут»

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8191-1177>

**МЕХАНІЗМИ АДАПТАЦІЇ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ
ІНСТИТУЦІОНАЛІЗАЦІЇ ЛОБІЗМУ В СИСТЕМУ ПУБЛІЧНОГО
УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ**

I. Gryshchenko,

*Doctor of Science in Public Administration, Associate Professor,
Professor of the Department of Public Management and Administration,
The State University “Kyiv Aviation Institute”*

**MECHANISMS FOR ADAPTING FOREIGN EXPERIENCE OF
INSTITUTIONALIZING LOBBYING INTO THE PUBLIC
ADMINISTRATION SYSTEM IN UKRAINE**

Стаття присвячена дослідженню процесу інституалізації лобізму як складової публічного управління в Україні з урахуванням міжнародного досвіду та наявних викликів. Мета дослідження – визначити ефективні шляхи запровадження інституційної моделі лобістської діяльності в системі

публічного управління України, спираючись на приклади США та Європейського Союзу й аналіз сучасних проблемних питань у цій сфері. Результати дослідження показують, що інституалізація лобізму в Україні розглядається як ключова передумова для підвищення прозорості та демократизації політичних процесів. Зроблено акцент на важливості впровадження належного нормативно-правового регулювання, яке включає обов'язкову реєстрацію лобістів, чіткі механізми запобігання конфлікту інтересів, формування професійних лобістських об'єднань та дотримання етичних стандартів. Досліджено, що саме ці підходи, успішно реалізовані у США та ЄС, сприяють зменшенню корупційних ризиків, посиленню громадського контролю та забезпечують відкритість процесів ухвалення рішень для захисту національної безпеки. Показано, що перспективними кроками для України є створення національного реєстру лобістів, імплементація стандартів прозорості та підзвітності, а також розвиток саморегульованої професійної спільноти лобістів на засадах етики та публічної відповідальності. Разом із тим, досліджено низку актуальних викликів, серед яких - високий рівень корупції, правова неврегульованість, розмитість меж між лобізмом і громадянською адвокацією, недостатній рівень фахової підготовки лобістів. Також виявлено, що ускладнює процес легітимації лобізму слабкий інституційний діалог між владою та бізнесом, відсутність етичної культури в управлінні та громадській діяльності. Встановлено, що інституалізація лобізму сприятиме боротьбі з негативним суспільним сприйняттям лобізму та закладе підвалини для його легітимації як невід'ємного елемента демократичного політичного процесу. Цей висновок ґрунтується на тому, що розвинені правові системи демонструють як інституціоналізація лобізму за допомогою інструментів підзвітності, етичного контролю та громадського нагляду може слугувати засобом відкритості та демократизації політичного процесу і захисту національних інтересів.

The article focuses on the study of the institutionalization of lobbying as a component of public administration in Ukraine, taking into account international experience and existing challenges. The aim of the study is to identify effective ways of implementing an institutional model of lobbying within Ukraine's public administration system, based on the examples of the United States and the European Union, as well as an analysis of current barriers in this area. The results of the study show that the institutionalization of lobbying in Ukraine is viewed as a key prerequisite

for enhancing transparency and democratizing political processes. Emphasis is placed on the importance of introducing proper regulatory frameworks, which include mandatory lobbyist registration; clear mechanisms for preventing conflicts of interest; the formation of professional lobbying associations; and adherence to ethical standards. It has been found that these approaches, which have been successfully implemented in the US and EU, help reduce corruption risks, strengthen public control, and ensure the openness of decision-making processes to protect national security. It is demonstrated that promising steps for Ukraine are the creation of a national lobbyist registry; implementation of transparency and accountability standards; and the development of a self-regulating professional lobbying community based on ethics and public responsibility. At the same time, a number of current challenges have been identified, including a high level of corruption; legal uncertainty; blurred lines between lobbying and civic advocacy; and insufficient professional training of lobbyists. The process of legitimizing lobbying is also hindered by weak institutional dialogue between the government and business, and the lack of an ethical culture in governance and public activity. It has been established that the institutionalization of lobbying will contribute to the fight against negative public perception of lobbying and lay the foundation for its legitimization as an integral element of the democratic political process. This conclusion is based on the fact that developed legal systems demonstrate how institutionalizing lobbying through tools of accountability, ethical control, and public oversight can serve as a means of openness and democratization of the political process and the protection of national interests.

Ключові слова: лобізм, публічне управління, інституалізація, прозорість, громадський контроль, корупція, корупційні ризики, етика лобістської діяльності, національні інтереси, національна безпека, державна політика, демократія, механізми, інструменти, міжнародний досвід, державне регулювання, прийняття управлінських рішень, експертократія.

Keywords: lobbying, public administration, institutionalization, transparency, public control, corruption, corruption risks, ethics of lobbying, national interests, national security, state policy, democracy, mechanisms, tools, international experience, government regulation, management decision-making, expertocracy.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Інституалізація лобізму в системі публічного управління України є ключовою умовою підвищення прозорості та демократизації політичного процесу. Наразі в Україні триває процес становлення інституту лобізму, формуються традиції та формування професійної спільноти лобістів, але, водночас, відбувається і удосконалення механізмів протидії корупції, оскільки ст. 10 Закону України «Про лобіювання» передбачено, що «особа, уповноважена на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, під час її перебування на відповідній посаді та впродовж одного року після її звільнення з посади або припинення її повноважень на посаді» [8, ст. 10] не може бути суб'єктом лобіювання, але, дотепер це положення закону не виконується належним чином і народні депутати, посадові особи органів публічної влади можуть лобіювати комерційний інтерес в обхід законодавства України. Враховуючи вітчизняні реалії є потреба дослідити міжнародний досвід державного регулювання лобістської діяльності та адаптувати кращі практики в українське законодавство з метою забезпечення національної безпеки шляхом оптимізації взаємодії держави та зацікавлених комерційним інтересом груп.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання інституціоналізації лобізму в системі публічного управління є достатньо дослідженим у вітчизняній науковій літературі, що підтверджується наявністю численних наукових робіт, які охоплюють як теоретичні, так і прикладні аспекти функціонування інституту лобізму. Проте, лобізм, як явище, має суперечливий характер. Одні вважають його ознакою демократичного, а інші ознакою корупційного суспільства. Загалом, серед науковців, політиків та й пересічних громадян ставлення до лобізму є неоднозначним. Наприклад, екс-прем'єр-міністр Великобританії Девід Камерон називав лобізм «наступним великим скандалом, що станеться», а деякі вчені навпаки зазначають, що лобізм має позитивне значення та є дуже необхідним інститутом демократичного суспільства. В Україні лобізм як політичне явище є новим та не таким розвиненим, як у країнах ЄС чи США. Але цей інститут дуже активно про себе заявляє в сучасній Україні [5, с. 68].

Однією з провідних дослідниць лобізму є О. Козинець [5], яка досліджує сутність лобізму з огляду на зарубіжний досвід функціонування інституту лобізму та порівняння його з українськими реаліями.

Вчена І. Ворчакова виокремила форми лобізму та функції, зокрема до функцій вона віднесла: 1) упередження корупції; 2) налагодження соціального діалогу між владою та громадським суспільством; 3) забезпечення прозорості прийняття державних рішень; 4) сприяння здоровій політичній конкуренції; 5) надання можливості громадянам брати опосередковану участь у прийнятті правових та політичних рішень; 6) задоволення суспільних, а не вузькокорпоративних інтересів [2, с. 107].

Дисертаційна робота Богині Т. [1] окреслює засади інституціоналізації лобізму, приділяючи особливу увагу адаптації світового досвіду до українського контексту.

Гричина Н. [3], досліджуючи функціонування інституту лобізму в Україні доводить, що його специфіка полягає в переважному існуванні у форматі так званого «квазілобізму» – лобістської діяльності у прихованих неправових та здебільшого нецивілізованих формах [3, с. 11]. Вона виділяє низку проблем лобізму в Україні, що зумовлюють його тісний зв'язок із корупцією, оскільки у вітчизняних реаліях лобізм нерідко зводиться до потужного інформаційного та психологічного тиску на представників органів публічної влади, спрямованого на отримання різноманітних пільг, дотацій, субсидій, дозволів на приватизацію підприємств за спеціальними схемами, державних інвестицій і пільгових кредитів тощо [3, с. 11]. Вона стверджує, що такий тісний зв'язок лобізму з корупцією породжує розподіл і перерозподіл економічних ресурсів, власності й сфер впливу на користь вузьких груп інтересів та, відповідно, на шкоду більшості громадян.

Науковиця Одінцева О. [7], досліджуючи багатовимірність феномену лобізму зазначає, що неможливо охопити нормативно-правовим регулюванням усю сукупність лобістських відносин, тому важливе значення приділяє встановленню корпоративних етичних правил поведінки лобістів, що

здебільшого оформлюються у вигляді спеціальних кодексів та не мають юридичної сили. Вона запропонувала проєкт Етичного кодексу поведінки лобіста, що встановлює систему добровільного самообмеження учасників лобістської діяльності на користь суспільства. Основну мету такого кодексу дослідниця вбачає у тому, щоб поставити діяльність лобістів у рамки основних моральних критеріїв і принципів громадського життя і синхронізувати такий кодекс із законодавчим затвердженням кодексів етичної поведінки народних депутатів та публічних службовців [7, с. 13].

Значний внесок у розвиток теми зробив М.М. Газізов, який аналізує можливості адаптації досвіду країн з розвинутою демократією, акцентуючи на потребі формування прозорого механізму представництва інтересів. Важливу увагу приділено С. Кравченком [6] ролі лобізму в контексті запобігання корупції та етиці лобістської діяльності. Цей науковець розглядає лобізм як потенційний інструмент легітимного впливу на прийняття рішень та стверджує, що «відсутність юридичного оформлення лобізму зумовлює також проблему неструктурованості суб'єктів цієї діяльності. В Україні допоки відсутні організації, аналогічні західним, для яких лобістська діяльність є офіційно оголошеною, зареєстрованою, відкритою, оплачуваною метою. Це призводить до надзвичайної латентності процесів лобіювання. Одним з аспектів прихованого лобізму є також неконтрольований вплив іноземного лобі на прийняття державних рішень, зокрема, представників іноземних держав, міжнародних організацій тощо» [6, с. 131].

Яровий Т. дослідив системи лобізму як комплексу складових, орієнтованих на забезпечення прав та інтересів громадян України в контексті реалізації національної безпеки та національних інтересів [9].

Для дослідження використовувалася також експертна література, зокрема публікації у сучасних інтернет-виданнях, таких як parlament.org.ua, де здійснено аналіз актуальних законопроєктів щодо легалізації лобізму в Україні, та матеріали з офіційного сайту American League of Lobbyists [11], які дають змогу

глибше зрозуміти організаційно-правові механізми лобістської діяльності у США.

Аналіз праць учених та аналітичних досліджень свідчить, що функціонування інституту лобізму в різних країнах світу та його сприйняття різняться від офіційного визнання до повного несприйняття, залежно від правлячого режиму та демократизації суспільства. Для України, зважаючи на необхідність більш дієвої протидії корупції, необхідно унормувати функціонування інституту лобізму як одного з інструментів, за допомогою якого можливо здійснювати корупційні дії. Саме тому важливо дослідити зарубіжний досвід функціонування інституту лобізму та виокремити механізми ефективного державного контролю за лобістською діяльністю.

Формулювання цілей статті. Метою дослідження є визначення шляхів ефективної інституалізації лобізму в системі публічного управління України з урахуванням зарубіжного досвіду та наявних викликів. Для досягнення цієї мети сформульовано наступні завдання: проаналізувати зарубіжний досвід нормативного регулювання лобістської діяльності, зокрема моделей США та Європейського Союзу; окреслити перспективи впровадження цих моделей у вітчизняну практику; виявити основні проблеми та перешкоди на шляху легалізації лобізму в Україні, включаючи нормативні прогалини, корупційні ризики, недостатність громадського контролю та етики лобістської діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Україна вже більше одинадцяти років відстоює свою територіальну цілісність та право на незалежність зі зброєю у руках проти країни-агресора, проте, крім цього історичного виклику Україна водночас розбудовує країну, спроможну бути рівноправним партнером у рамках європейського простору та світової спільноти. Це формує низку вимог до створення моделей суспільних інституцій, які у випадку їх реалізації на практиці, стануть дієвим інструментом досягнення національних цілей. До одного з таких актуальних завдань належить знаходження компромісу між інтересами різних прошарків українського суспільства через інститут лобізму.

В Україні питання інституалізації лобізму є надзвичайно актуальним і водночас складним. Вплив бізнесу на політичні процеси, як і раніше, є суттєвим, але він реалізується здебільшого неформальними каналами, що загрожує ефективності публічного управління, породжує корупційні ризики й підриває довіру до державних інституцій. Лобізм в Україні тісно пов'язаний з корупцією, а проблема запобігання та протидії корупції в нашому суспільстві є однією з найактуальніших для України. Адже корупція загрожує національній безпеці і державності, обмежує конституційні права та свободи людини і громадянина, уповільнює проведення в державі соціально-економічних реформ, підриває довіру до влади, негативно впливає на міжнародний авторитет України, перешкоджає європейській та євроатлантичній інтеграції тощо.

У цьому контексті надзвичайно важливим є вивчення зарубіжного досвіду, зокрема моделей, реалізованих у Сполучених Штатах Америки та Європейському Союзі. Ці юрисдикції мають тривалу історію нормативного регулювання лобістської діяльності, виробили власні, інколи абсолютно протилежні підходи до її правового оформлення, контролю, етичного забезпечення лобістської діяльності, а також взаємодії з інститутами громадянського суспільства.

Лобізм як окремий вид діяльності був узаконений у США лише у середині ХХ століття, оскільки набув значного поширення і статусу загальноприйнятої практики. Першим нормативним актом, що прямо регулював лобізм у США, став закон «Про реорганізацію законодавчих органів» (1946 р.), що передбачав реєстрацію фірм, які надають лобістські і консультаційні послуги, а також оприлюднення фінансових результатів лобістської діяльності [5, с. 69].

Кодифікація етичних норм поведінки осіб, що представляють організовані інтереси в Європейському Союзі, розпочалась у 1996 році з ухвалення першого, переважно декларативного, Кодексу поведінки лобістів. Цей документ у подальшому зазнав змін у 2007 та 2021 рр. і, зрештою, еволюціонував у Кодекс представників інтересів ЄС, затверджений у 2023 році. Цей процес супроводжувався поступовим формуванням Реєстру представників інтересів,

центральним питанням для якого залишалось визначення його обов'язковості. Однією з характерних рис європейської моделі лобізму стало формування тісних зв'язків між великим бізнесом і інституціями ЄС. Це сприяло виникненню феномену «експертократії» – процесу інституціоналізації впливу експертно підготовлених лобістських груп на прийняття політичних рішень у межах Європейського Союзу. Цей вплив проявляється через активну участь бізнес-структур у підготовці законодавства та формуванні політик.

Основними інструментами регулювання лобістської діяльності в ЄС стали:

- розширення кола учасників політичного процесу;
- підвищення вимог до етики поведінки службовців та депутатів;
- добровільне регулювання самого механізму лобіювання [6].

Американський досвід у сфері регулювання лобістської діяльності становить важливий орієнтир для формування ефективної нормативно-правової бази в Україні. Американське законодавство визначає лобістську діяльність як професійну за наявності чітких кількісних критеріїв: якщо особа витрачає понад 20% свого часу на лобізм або отримує понад 5 тис. доларів США від клієнтів протягом шести місяців, вона вважається професійним лобістом, незалежно від кількості контактів із посадовцями [11]. Це дозволяє забезпечити прозорість і системність у процесі реєстрації лобістів та подання звітності, що, у свою чергу, є передумовою для ефективного контролю та запровадження санкцій у разі порушень.

Одним із дієвих інституційних механізмів у США стало створення Американської ліги лобістів у 1979 році. Ця організація виконує функції професійного самоврядування: займається просвітницькою діяльністю, підтримує позитивний імідж професії, встановлює етичні стандарти та сприяє розвитку професійної культури лобістів [11].

Таку модель варто розглядати як потенційно корисну для вітчизняної практики, оскільки формування громадської організації, що об'єднуватиме лобістів, дозволить створити професійну спільноту з високими стандартами етичної поведінки. Це також сприятиме боротьбі з негативним суспільним

сприйняттям лобізму та закладе підвалини для його легітимації як невід'ємного елементу демократичного політичного процесу.

Для України це означає, що запровадження законодавчого регулювання лобістської діяльності має супроводжуватись інституційним забезпеченням професійного розвитку лобістів, етичних стандартів та антикорупційних механізмів, з урахуванням як позитивних, так і негативних аспектів американської моделі.

Розробка вітчизняного законодавства щодо лобістської діяльності має враховувати ці підходи, зокрема щодо визначення статусу суб'єкта лобізму, меж професійної діяльності, а також механізмів подання звітності. Впровадження таких положень становить ключову передумову для створення функціональної та відкритої системи публічного управління.

Попри усталене критичне сприйняття лобізму як інструменту приватного впливу, належне нормативне регулювання цієї діяльності здатне не лише мінімізувати ризики зловживань, а й підвищити рівень прозорості в системі публічного управління. Перш за все необхідно розуміти, що лобізм виконує консультативну функцію і здатен підвищити якість законопроектів через залучення фахівців. Розвинені правові системи демонструють, що інституціоналізація лобізму за допомогою інструментів підзвітності, етичного контролю та громадського нагляду може слугувати засобом відкритості та демократизації політичного процесу. У табл. 1 систематизовано ключові способи, якими лобізм сприяє прозорості управлінських процесів.

Однією з ключових умов запровадження ефективної та прозорої системи лобізму в Україні є належна реєстрація професійних лобістів та організацій, що представляють інтереси. Прозорість такого реєстру є принциповою для формування довіри до легального лобізму, оскільки найлегший шлях лобіювання інтересів заможної меншості, в умовах слабого контролю за лобістською діяльністю полягає у обмеженні інтересів більшості громадян, що дорівнює загрози національній безпеці.

Таблиця 1. Механізми підвищення прозорості публічного управління через регулювання лобістської діяльності

№	Механізм	Опис
1	Обов'язкова реєстрація лобістів	Законодавча вимога до лобістів проходити офіційну реєстрацію та звітувати про контакти з посадовими особами та витрати на лобіювання
2	Публічний доступ до інформації	Відкритий доступ громадськості до даних про зустрічі лобістів із чиновниками, а також до їхніх пропозицій та рекомендацій щодо законодавства.
3	Контроль за конфліктом інтересів	Впровадження механізмів перевірки на наявність конфлікту інтересів з метою запобігання використанню лобізму для приватного чи корпоративного збагачення.
4	Кодекси етичної поведінки	Встановлення стандартів професійної етики для лобістів, що забороняють неприйнятні практики, такі як підкуп або дезінформація.
5	Громадський моніторинг	Участь незалежних організацій та громадськості у спостереженні за лобістською діяльністю, що сприяє виявленню порушень та впливає на прозорість рішень.

Джерело: систематизовано автором на основі досліджень [4; 6, 10]

Ще однією нерегульованою проблемою є відсутність визначеного порядку оплати послуг державної реєстрації лобістів. Важливим залишається й питання легалізації діяльності іноземних лобістів, що, з одного боку, забезпечить прозорість їх впливу, а з іншого – дозволить наповнювати державний бюджет за рахунок сплати відповідних зборів. У цьому контексті варто врахувати досвід США, зокрема положення Закону про реєстрацію зарубіжних агентів (FARA) [11].

Важливим також є впровадження державного контролю за діяльністю лобістів через подання щоквартальних і піврічних звітів, фінансову звітність, а також перевірки зі сторони відповідних органів, зокрема Національного агентства запобігання корупції.

Прийнятий у 2024 році Закон України «Про лобіювання» [8] частково зняв гостроту питання про лобіювання комерційних інтересів бізнесових кіл, окреслив основні поняття, сферу дії та принципи лобіювання. Відповідно до цього закону важливим елементом забезпечення підзвітності лобістів має стати громадський контроль. Закон пропонує відкритий доступ до даних з Електронного реєстру, а також можливість для будь-якої особи повідомити про

порушення з боку лобістів, що підлягатимуть обов'язковій перевірці [8]. Проте, доцільно додатково закріпити норму про те, що жодна інформація про лобістську діяльність не може бути засекреченою, а громадяни й організації мають право отримувати запити з цього питання від органів публічної влади.

Лобістська діяльність, за умови належного регулювання, може слугувати ефективним засобом активізації громадянського суспільства та забезпечення його впливу на процес ухвалення політичних рішень. У табл. 2 систематизовано основні форми, через які лобізм забезпечує громадське залучення в політико-управлінський процес.

Таблиця 2. Способи залучення громадськості до публічного управління через механізми лобізму

№	Форма впливу	Опис
1	Підвищення обізнаності	Проведення інформаційних кампаній, що роз'яснюють важливі соціально-політичні питання та стимулюють громадян до участі в обговоренні ініціатив [10].
2	Організація громадського впливу	Мобілізація громадян до участі у слуханнях, поданні петицій, ініціюванні громадських звернень до органів влади [10].
3	Залучення експертів і активістів	Співпраця з науковцями, громадськими діячами та аналітиками для підготовки глибоко обґрунтованих політичних пропозицій та аргументів.
4	Формування коаліцій	Об'єднання різних соціальних груп зі спільними інтересами для спільного просування політичних змін та підвищення впливовості.
5	Адвокація маргіналізованих груп	Представлення інтересів соціально вразливих категорій, які зазвичай мають обмежений доступ до політичного процесу.
6	Підтримка демократичних процесів	Поширення прикладів прозорості взаємодії з урядом, що стимулює довіру до інституцій та активізацію громадської участі.

Джерело: систематизовано автором на основі [4, 10, 11]

Таким чином, лобізм здатен відігравати роль конструктивного посередника між громадянським суспільством і державою, сприяючи інклюзивності, зваженості та відкритості управлінських рішень. Його потенціал реалізується лише за умови чіткого нормативного регулювання, дотримання етичних стандартів та забезпечення публічної підзвітності.

Запровадження інституту лобізму в Україні супроводжується низкою об'єктивних та суб'єктивних труднощів, що відображають особливості національного політичного контексту, адміністративної культури та соціальних очікувань. На відміну від усталених демократичних систем, в Україні легітимація лобістської діяльності стикається з перешкодами, пов'язаними з недостатньою інституційною зрілістю, домінуванням неформальних практик взаємодії влади та бізнесу, а також з низьким рівнем довіри до владних інститутів. Нижче наведено узагальнену характеристику основних викликів, що постають перед процесом формалізації лобізму в Україні.

Таблиця 3. Ключові виклики для впровадження лобізму в Україні

№	Проблема	Стислий зміст
1	Корупція	Високий рівень корупції сприяє використанню лобізму для особистого збагачення, що дискредитує його як легітимний політичний інструмент.
2	Недостатність правового регулювання	Відсутні чіткі механізми реєстрації, звітування та прозорості лобістської діяльності, що створює умови для зловживань.
3	Слабка громадянська культура участі	Обмежене залучення громадян до процесів ухвалення рішень ускладнює сприйняття лобізму як інструменту демократичного впливу.
4	Низький рівень професіоналізації лобістів	Відсутність кваліфікованих кадрів та відповідної освітньої підготовки знижує ефективність представлення інтересів у політичному процесі.
5	Складні відносини між бізнесом та державою	Недовіра, залежність бізнесу від державних органів та непрозорість відносин формують негативне сприйняття лобізму у суспільстві.
6	Відсутність етичних стандартів	Необхідність розробки та дотримання чітких норм етичної поведінки лобістів з метою зміцнення довіри та запобігання зловживанням [5, с. 109].

Джерело: систематизовано автором на основі [4, 8, 10]

Найбільш критичною проблемою є невизначеність у правовому полі між поняттями лобіювання та громадянської адвокації. Це суперечить четвертому принципу Рекомендацій Ради Європи, що стосується участі громадянського суспільства в політичному житті. Відповідно до цього принципу, законодавче регулювання лобізму не повинно порушувати фундаментальні демократичні права громадян, зокрема:

- право на вільне висловлення поглядів;
- право звертатися з петиціями до органів влади та посадовців;
- право на проведення кампаній, спрямованих на політичні або законодавчі зміни.

На думку представників громадянського суспільства в Україні, ігнорування цих принципів може призвести до звуження можливостей для участі громадян у політичному процесі. Створення формалізованого інституту лобістів може трансформуватися в закриту систему, де лише зареєстровані суб'єкти матимуть доступ до прийняття рішень, а вплив звичайних громадян або громадських організацій буде маргіналізований. Таким чином, правове невизначення співвідношення між лобізмом і адвокацією становить ризик для демократичної участі та рівного доступу до процесу прийняття рішень, що є проблемою не лише в Україні, а й в інших державах.

Усунення зазначених бар'єрів потребує не лише нормативного унормування лобістської діяльності, але й комплексних інституційних реформ, спрямованих на підвищення прозорості, розвитку громадянської участі та формування професійної лобістської спільноти.

Висновки. Таким чином, інституалізація лобізму в системі публічного управління України є ключовою умовою підвищення прозорості та демократизації політичного процесу. Досвід США та Європейського Союзу демонструє, що належне нормативно-правове регулювання, зокрема чітка реєстрація лобістів, контроль за конфліктом інтересів, формування професійних організацій та запровадження кодексів етичної поведінки, є ефективними механізмами зменшення корупційних ризиків та посилення громадського контролю. Перспективами для України є удосконалення законодавства щодо регулювання лобістської діяльності, формування реєстру лобістів, імплементація механізмів прозорості, а також розвиток професійної спільноти лобістів.

Втім, на шляху до інституціоналізації лобізму в систему публічного управління в Україні існує низка суттєвих викликів. Серед найбільш критичних

проблем варто виокремити високий рівень корупції, недостатність правового регулювання, невизначеність меж між лобізмом і громадянською адвокацією, а також низький рівень професіоналізації лобістів. Крім того, складні взаємини між державою та бізнесом, а також відсутність чітких етичних стандартів ускладнюють сприйняття лобізму як легітимного інструменту демократичного управління. Вирішення цих проблем потребує комплексного підходу з урахуванням міжнародного досвіду, на що і будуть спрямовані подальші наукові дослідження.

Література

1. Богиня Т. Ю. Інституціоналізація лобізму: світовий досвід та Україна : автореф. дис. ... канд. політ. наук: 23.00.02. НАН України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького, 2014, 20 с. URL: <https://uacademic.info/ua/document/0414U004694>
2. Ворчакова І. Є. Лобізм в політиці: сутність явища та способи реалізації. *European political and law discourse*. № 1(5). 2018. С. 105–110. URL: <https://eppd13.cz/wp-content/uploads/2018/2018-5-1/16.pdf>
3. Гричина Н. А. Лобізм як інститут сучасної демократії : дис. ... канд. політ. наук : спец. 23.00.02. Київ, 2009. 192 с.
4. Горбата Л. П., Грищенко І. М. Пріоритетні напрями і шляхи забезпечення інформаційної відкритості в органах публічної влади. *Public and municipal administration: theory, methodology, practice: Collective monograph*. Riga: Izdevnieciba "Baltija Publishing", 2020. Р. 20-40. URL: <http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/view/39/716/1453-1>
DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-588-46-4.02>
5. Козинець О. Г., Новомлинець А. О. Лобізм у політиці: зарубіжний досвід та українські реалії. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2023. № 1. С. 68-71. DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2023.01.11>
6. Кравченко С.О. Перспективи розвитку лобізму як складової системи запобігання корупції в Україні. *Право та державне управління*, 2023, №2. URL:

<https://doi.org/10.32840/pdu.2023.2.19>

7. Одінцева О. О. Правове регулювання лобізму в сучасній Україні (загальнотеоретичне дослідження) : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.01. Одеса, 2008. 21 с.

8. Про лобіювання : Закон України від 23 лютого 2024 року № 3606-ІХ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3606-20#Text>

9. Яровой Т. С. Перспективи формування системи лобізму в Україні в реаліях сьогодення. Публічне адміністрування та національна безпека. 2019. № 6. URL : <https://www.inter-nauka.com/issues/administration2019/6/5528>

10. Gryshchenko, Iryna M., Krullov, V., Lypchuk, O., Lomaka, I., Kobets, Y. (2022). Infrastructural Development of Smart Cities as the Background of Digital Transformation of Territorial Units. *Cuestiones Politicas*, Vol. 40, № 73(2022), 233-250. DOI: <https://doi.org/10.46398/cuestpol.4073.11>

11. American League of Lobbyists (ALL). Official website. [alldc.org](http://www.alldc.org), URL: <http://www.alldc.org/>

References

1. Bohynia, T. Yu. (2014), “Institutionalization of lobbying: global experience and Ukraine”, Ph.D. Thesis, Political Sciences, NAS of Ukraine, V. M. Koresky Institute of State and Law, Kyiv. Ukraine.

2. Vorchakova, I. Ye. (2018), “Lobbying in politics: the essence of the phenomenon and methods of implementation”, *European political and law discourse*, vol. 1(5), pp. 105–110.

3. Hrychyna, N. A. (2009), “Lobbying as an institution of modern democracy”, Ph.D. Thesis, Political Sciences, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv. Ukraine.

4. Horbata, L. and Gryshchenko, I. (2020), “Priority areas and ways to ensure information openness in public authorities”. *Public and municipal administration: theory, methodology, practice*: Collective monograph. Riga: Izdevnieciba “Baltija Publishing”, pp. 20–40. <https://doi.org/10.30525/978-9934-588->

5. Kozynets, O. and Novomlynets, A. (2023), “Lobbying in Politics: Foreign Experience and Ukrainian Realities”, *Analytical and Comparative Law*, vol. 1, pp. 68–71.
6. Kravchenko, S.O. (2023), “Prospects for the development of lobbying as part of the anti-corruption system in Ukraine”, *Law and public administration*, vol. 2, pp. 129–137.
7. Odintsova, O. O. (2008), “Legal regulation of lobbying in modern Ukraine (general theoretical study)”, Ph.D. Thesis, Legal Sciences, Odesa National Law Academy, Odesa. Ukraine.
8. The Verkhovna Rada of Ukraine (2024), The law of Ukraine “About lobbying”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3606-20#Text> (Accessed 2 April 2025).
9. Yarovoy, T. S. (2019), “Prospects for the formation of lobbying system in Ukraine in today’s realities”, *Public administration and national security*, vol. 6. <https://doi.org/10.25313/2617-572X-2019-6-5528>
10. Gryshchenko, Iryna M., Kruhlov, V., Lypchuk, O., Lomaka, I. and Kobets, Y. (2022), “Infrastructural Development of Smart Cities as the Background of Digital Transformation of Territorial Units”, *Cuestiones Politicas*, vol. 40, no. 73(2022), pp. 233-250. <https://doi.org/10.46398/cuestpol.4073.11>
11. Official website American League of Lobbyists (ALL) (2025), available at: <http://www.alldc.org/> (Accessed 2 April 2025).

Стаття надійшла до редакції 07.04.2025 р.